

Augustpriset 2013 ~ Cena pro nejlepší
švédskou knihu roku

Lena Anderssonová

Svévole

Román o lásce

Host

Jmenovala se Ester Nilssonová. Psala básně a eseje a v jedenatřiceti letech měla na kontě osm hustě popsaných sbírek. Někteří považovali její texty za tvrdší, jiní za hravé. Většina lidí o ní nikdy neslyšela.

Při vnímání skutečnosti vycházela se zničující precizností z hloubi svého vědomí a žila v přesvědčení, že život je přesně takový, jaký se jeví navenek. Lépe řečeno, že lidé jsou stvořeni k tomu, aby viděli svět v jeho skutečné podstatě. Alespoň za předpokladu, že mu věnují dostatečnou pozornost a nelžou si do kapsy. Mezi pojmy subjektivní a objektivní vkládala Ester rovnítko. Anebo o to přinejmenším usilovala.

Ačkoli jí bylo jasné, že hledání stejné preciznosti v jazyce se podobá svěřací kazajce, nikterak ji to neodradilo

od práce. Jakýkoli jiný ideál by totiž jen nahrával lidem, kteří obcházejí a podvádějí rozum, kteří nevěnují dostatek pozornosti vztahům mezi jevy a jejich zrcadlení v jazyce.

Přesto opakovaně narážela na vědomí, že se slova podobají zaokrouhleným číslům. Nikdy nemohou být přesná. Stejně jako myšlenky, které, ač složené ze systematicizovaných vjemů a pojmů, pouze předstírají spolehlivost.

A právě o těchto bezedných propastech zejících mezi myšlenkou a slovem, mezi vůlí a výrazem, mezi skutečným a neskutečným pojednává tento příběh.

Od svých osmnácti let, kdy si Ester poprvé uvědomila, že se život skládá převážně ze zahánění nudy, kvůli čemuž na vlastní pěst začala objevovat svět jazyka a myšlenek, nepocítovala žádnou duševní nepohodu. Dokonce ani obyčejnou sklíčenost. Žila hluboce pohroužena do procesu dešifrování podstaty světa a člověka. Vystudovala filozofii a po dopsání dizertace, v níž usilovala o propojení anglosaského a frankofonního přístupu — tedy minimalismu a logiky analytické školy aplikované na velkorysejší východiska kontinentální filozofie —, působila jako novinářka a esejistka na volné noze.

Ode dne, kdy objevila svět jazyka a myšlenky a uvědomila si své životní poslání, se záměrně zřekla nákladného života. Stravovala se skromně, důsledně užívala

antikoncepci, cestovala uměřeně, zásadně si nepůjčovala peníze a pokud možno se vyhýbala situacím, které by odváděly pozornost od jejích oblíbených činností. Tedy od čtení, úvah, psaní a diskuzí.

Tak prožila třináct let. Z toho polovinu v harmonickém a poklidném vztahu s mužem, jenž jí poskytoval potřebný prostor a zároveň uspokojoval její tělesné i duševní potřeby.

Dokud jí jednoho dne nezazvonil telefon.

Udalo se to na začátku června. Volající Ester nabídl, aby poslední říjnový víkend vystoupila na jistém semináři s přednáškou o známém umělci. Jmenoval se Hugo Rask a velmi osobitým a velkolepým způsobem kombinoval video s textem. Mnozí navíc vyzdvihovali jeho v této povrchní době nevídaný morální patos. Zatímco většina umělců je zahleděna do svého nitra, Hugo Rask se — alespoň podle slov svých obdivovatelů — věnuje tématům zodpovědnosti a solidarity.

Třicetiminutová přednáška, obvyklý honorář.

Ester zrovna přecházela přes náměstí Sankt Eriksplan. Pozdně odpolední slunce intenzivně žhnulo nízko nad obzorem a bodalo ji do očí. Doma se Ester svou novou zakázkou hrdě pochlubila muži jménem Per,

s nímž sdílela domácnost a život. Tvorbu dotyčného umělce totiž oba již nějaký čas se zájmem sledovali.

Minulo léto a část podzimu. Život Ester Nilssonové dál ubíhal ve vyjetých kolejích. Posledních několik týdnů se intenzivně věnovala studiu Raskova díla. Analyzovala jeho uměleckou tvorbu a četla řadu textů. Těch, které sám napsal, i těch, jež o něm napsali druzí. *Umělec, jemuž je lhostejná společnost a ohroženost člověka v současném krutém světě, by se neměl nazývat umělcem.* Tak zněl jeden z jeho často zmiňovaných citátů.

Přednáška připadla na sobotu. O týden dříve se Ester pustila do psaní. Uvědomovala si, že musí začít včas, aby stačila proniknout za bariéry kolektivního jazyka a standardních myšlenkových postupů, jež tak snadno sklouzávají v nicneříkající fráze.

Ester do své přednášky vkládala velké naděje. Hugo Rask bude ohromen. Všichni umělci, a osvícenci jeho typu obzvlášť, jsou otevření síle formulací a jejich případnému erotickému podtextu.

S každým dnem, který Ester věnovala přípravě přednášky, v ní narůstal pocit spřízněnosti s objektem zájmu. Zatímco v neděli se ještě jednalo o úctu, v úterý šlo o obdiv, ve čtvrtek o palčivou touhu, a v pátek dokonce o tíživý stesk.

Ukázalo se, že člověku se může stýskat po někom, s kým se dosud setkal pouze v představách.

Nešlo o lásku k jejímu výtvoru. Hugo Rask ostatně její výtvor nebyl. Existoval sám o sobě, přesahoval ji. Avšak její slova, jež halila a hladila jeho dílo, jako by potažmo hladila i jeho tělo a duši.

Seminář o životě a díle Huga Raska začínal v sobotu v jednu hodinu odpoledne. Kromě Ester měl promluvit také kritik umění a poté následovala panelová debata o umělcově společenské odpovědnosti.

Účinkující se podle úmluvy sešli čtvrt hodiny před začátkem programu. Podzimní vzduch byl ještě vlhý a Ester si oblékla tenký šedivý kabát, který jí slušivě splýval kolem stehů a vypadal draze. Drahý také byl, ovšem koupený ve slevě. Přehodila ho přes opěradlo vedlejší židle. Ukázalo se, že právě tu si Hugo Rask vybral k sezení, ačkoli v sále bylo volných židlí dost. Nejprve však uchopil Esterin kabát a opatrně ho přemístil na okenní parapet. Ester nikdy neviděla, že by se někdo dotýkal věci s takovou smyslností. Měkké pohyby

vyjadřovaly absolutní laskavost, byly dokonalým fyzickým ztvárněním něhy.

Ester Nilssonová usoudila, že člověk, který se takovým způsobem dotýká věcí, oplývá zcela výjimečnou citlivostí a jemností.

Během přednášky Hugo Rask pozorně naslouchal v první řadě. V sále, kde se shromáždilo na sto padesát posluchačů, panovalo maximální soustředění. Poté co Ester domluvila, k ní Hugo Rask přikročil se zářícíma očima, uchopil ji za ruce, políbil na obě tváře a pronesl:

„Ještě nikdy se mi od nikoho nedostalo tak hlubokého a přesného pochopení.“

Ester hučelo v uších a jen s námahou vnímala další příspěvek a závěrečnou debatu. Nedokázala myslet na nic jiného než na vděk, který se Hugovi zračil ve tváři.

Po skončení programu se úmyslně držela v jeho blízkosti a snažila se nedat najevo, co se v ní odehrává. Mezi posluchači byl i umělcův syn. Vousatý mladík s háčkovanou čepicí a spontánním chováním. Pochválil Esterinu přednášku a navrhl, aby všichni tři zašli někam na skleničku. Ester Nilssonová si nic na světě ani mimo tento svět nepřála víc. Pokud by toho večera mohla jít s Hugem Raskem do baru, její život by se naplnil.

Musela ovšem domů.

Zrovna totiž přijel na návštěvu její bratr žijící v zahraničí a Ester se s ním a s otcem domluvila na společ-

né večeri. Jelikož bratr jezdil do Švédska jen jednou do roka, nepřipadalo v úvahu setkání odložit.

„Tak třeba někdy jindy,“ pokrčil rameny Hugo Rask.

„Kdykoli,“ odvětila Ester neutrálním tónem, aby zakryla své rozpoložení.

„Můžete se u mě v ateliéru někdy zastavit pro ta videa, která se vám nepodařilo sehnat.“

„Ozvu se vám,“ pronesla Ester ještě neutrálněji.

„Vaše přednáška ve mně opravdu zanechala hluboký dojem. Jsem dojat.“

„Děkuju. Říkala jsem jen pravdu.“

„Pravdu,“ zopakoval. „Tu nejspíš oba hledáme, že?“

„Asi ano,“ připustila.

Během večere s přítelem, bratrem a otcem si Ester z celého srdce přála být někde jinde. Uvědomovala si, že je to nejspíš patrné z tónu jejího hlasu i z lesku očí, nedokázala se však ovládnout. Jediné téma, na které byla schopna konverzovat, představoval Hugo Rask, jeho dílo a dnešní seminář. V jednu chvíli umělce nepřiměřeně tvrdě a zároveň vroucně zesměšnila. Pozorný posluchač by se ihned dovtípil, kolik uhodilo. Ani jeden z Esteriných spolustolovníků se ovšem za pozorného označit nedal.

Ester pociťovala nesmírnou osamělost a únavu. Těžko říct, jestli k tomu došlo v průběhu několika posledních hodin, nebo snad v uplynulém týdnu, během

něhož Huga Raska čím dál blíže poznávala, či zda se jednalo o následek dlouhodobého vnitřního rozkladu. Tak či onak se zcela odcizila svému mnohaletému příteli. Zůstala po ní jen velká díra.

Představovala si, jak v Hugovi nalezne spřízněnou duši. Seznámí ho s Perem a budou ho zvát k sobě domů na večere, diskutovat o existenciálních otázkách a navzájem se intelektuálně obohacovat. Jejich životy to nijak nezmění, pouze rozšíří o novou dimenzi.

Skutečnost člověk vždy vstřebává postupně. Jinak to ani není možné. Ester právě procházela druhým stadiem.

Uplynulo několik týdnů, než se k němu jednoho pečlivě zvoleného večera vypravila. Od semináře nemyslela na nic jiného. Hugova nabídka, aby se u něj v ateliéru zastavila pro jeho raná díla, jí poskytla příhodnou záminku. Nechtěla však působit příliš nedočkavě, a tak návštěvu co nejvíc oddalovala. Nakonec to už déle nevydržela.

Dveře jí otevřel Raskův kolega v pracovním oblečení zacákaném od barvy. Ester se mu jala obšírně vykládat, co ji přivádí. Vysvětlovala něco, nač nebyla tázána, jen aby skryla skutečný důvod návštěvy. Mladík nakonec pochopil, pro co Ester přišla, a slíbil, že požadované disky přinese. Dál ji nepozval. Ester, která několik

týdnů umírala touhou po dalším setkání s Hugem, se ovšem nenechala tak snadno odbýt. Takové zklamání by neunesla.

„Potřebovala bych s panem Raskem mluvit osobně,“ vyrazila ze sebe s planoucími tvářemi.

V životě existují chvíle, kdy jen pohotovost rozhodne o naší další budoucnosti. Tíživé okamžiky, jež rychle pominou a po nichž už je pozdě. Musela se rozhodlat k činu. Teď, anebo nikdy. Její osud závisel na pár kratičkých vteřinách. Mladík se zarazil. Zřejmě měl v popisu práce svého nadřízeného chránit před nezvanými návštěvami obdivovatelek. O místo asistenta u uznávaného umělce se nejspíš ucházel proto, aby se něčemu přiučil a sám se jednoho dne mohl proslavit.

Požádal Ester o chvilku strpení a zamířil po schodech do podkroví.

Když se vrátil, zdálo se, jako by se zmenšil. Pozval Ester dál.

V podkrovní části ateliéru seděl Hugo Rask se svým přítelem jménem Dragan Dragović, o němž bylo známo, že s ním umělec často vede dlouhé filozofické hovory o podstatě věcí, a který má velký vliv na Raskovy myšlenky a názory. Vlastně byl něco jako jeho superego, ačkoli v převráceném slova smyslu. Dohlížel na to, aby se všechno, co by snad Hugo Rask eventuálně neměl vyslovit, dostalo na veřejnost. Vše, o čem spolu ti dva

debatovali, bylo světové a nadčasové. Malost a všednost je nezajímala.

Stejně jako Ester Nilssonovou.

Když ji Hugo Rask uviděl, vstal a celý se rozzářil. Srdečně ji objal a nabídl jí místo. Dragan zůstal sedět s nohou přes nohu, jen natáhl k Ester ruku. Ovšem pouze tak daleko, aby se nemusel příliš namáhat a Ester se k němu musela nepřírozeně naklonit. Měl děrované boty z černé usně a mhouřil oči proti kouři stoupajícímu z cigarety, což mu dodávalo poněkud povýšený a zároveň lhostejný výraz.

„Vy píšete básně?“ zeptal se.

„Ano.“

„Vyšly i v překladu?“

„Některé ano. To ale není měřítko...“

„Čeho chcete svou poezií dosáhnout?“

„Zprostředkovat jiným své vidění světa.“

Dragan se odmlčel. Ester nedokázala odhadnout, zda ho její odpověď uspokojila, či ne. Tušila však, že zareagovala lépe, než předpokládal, což mu trochu srazilo hřebínek.

„To, co jste předvedla minulou sobotu, bylo úžasné,“ chopil se slova Hugo.

V porovnání s arogantně nehybným Draganem působil rozevlátým dojmem.

„Co tím myslíte?“ nechápala Ester.

„Tu vaši přednášku přece.“